

впровадження політик безпечного користування онлайн-ресурсами. Цифрова етика в навчальних програмах зумовлена обговоренням авторських прав, конфіденційності, кібербулінгу. Моделювання ситуацій характеризується аналізом дій у віртуальному середовищі (напр., плагіат, фейкові новини). Кодекси поведінки в створенні правил цифрової взаємодії в класі ґрунтуються на інтеграції AI-грамотності в навчання згідно етичного використання генеративного ШІ.

**Висновки та перспективи подальших розвідок наперед.** Комплексна трансформація освіти, яка відбувається завдяки синергії технологічних інновацій та педагогічних підходів, підтверджує актуальність переходу до персоналізованого, інтерактивного та етично орієнтованого навчального середовища. Запровадження адаптивного навчання, штучного інтелекту, VR/AR технологій, розвитку критичного мислення, навичок самонавчання та цифрової етики демонструє не лише технічний прогрес, але й гуманістичний зсув у розумінні освітньої взаємодії. Кожна з описаних практик формує основу інноваційної парадигми, в якій учень виступає активним учасником власного розвитку, а викладач стає фасилітатором змістовної та інклюзивної освіти. Освітні рішення, зокрема платформи, методики та цифрові інструменти, засвідчують потенціал для глибшої індивідуалізації навчального процесу, посилення мотивації та забезпечення доступності знань незалежно від обставин.

Таким чином, впровадження таких підходів дозволяє ЗВО, школам та освітнім організаціям розвивати компетентності XXI століття, адаптуватися до викликів цифрової доби та формувати освічене суспільство, готове до відповідального використання технологій. У цьому контексті, освіта стає не лише сферою передачі знань, а простором розвитку критичних, етичних і технологічних компетентностей особистості.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Vizniuk I. M., Dolynna A. S., Dolynnyi S. S., Palamarchuk O. M. Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv. *Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. 2023. №1(28). P. 76-84.
2. Vizniuk I. M., Polishchuk A. S. Formuvannia IT-kompetentnosti maibutnikh mahistriv yak psykholoho-pedahohichna problema. *Psykholohichni perspektvy*. 2021.

P. 23-39 URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Ppst\_2021\_37\_5

3. Ничкало Н., Гуревич Р., Кадемія М., Кобися А., Кобися В., Гордійчук Г. Формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах дуальної системи освіти засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2021. №85(5). С. 189-207.

#### REFERENCES

1. Nychkalo, N., Hurevych, R., Kademiiia, M., Kobysia, A., Kobysia, V., Hordiichuk, H. (2021). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia v umovakh dualnoi systemy osvity zasobamy kompiuterno oriietovanykh tekhnolohii [Formation of professional competence of future teachers of vocational training in the conditions of a dual education system using computer-oriented technologies]. *Informatsiini tekhnolohii ta zasoby navchannia*. №85(5). S. 189-207. [in Ukrainian]
2. Vizniuk, I. M., Dolynna, A. S., Dolynnyi, S. S., Palamarchuk, O. M. (2023). Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv [Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv]. *Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. №1(28). S. 76-84. [in Ukrainian]
3. Vizniuk, I. M., Polishchuk, A. S. (2021). Formuvannia IT-kompetentnosti maibutnikh mahistriv yak psykholoho-pedahohichna problema [Formuvannia IT-kompetentnosti maibutnikh mahistriv yak psykholoho-pedahohichna problema]. *Psykholohichni perspektvy*. S. 23-39 URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Ppst\_2021\_37\_5 [in Ukrainian]

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

**ДУНДАР Олексій** – аспірант кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

**Наукові інтереси:** розвиток цифрової грамотності майбутніх фахівців освіти.

#### INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

**DUNDAR Oleksii** – Postgraduate student of the Department of Pedagogy and Educational Management Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

**Scientific interests:** development of digital literacy of future education professionals.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2025 р.

Стаття прийнята до друку 01.08.2025 р.

УДК 378.016:371.3:37.01

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-186-191

**ЖУКОВ Василь** –

доктор філософії, доцент,

докторант кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету

імені Г. С. Сковороди

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7845-6222>

e-mail: vasil.zhukov@hnpu.edu.ua

#### МЕТОДИ ПАРТИСИПАТИВНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті проаналізовано найбільш ефективні методи партисипативного навчання майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти. З'ясовано, що партисипативне навчання, насамперед, передбачає активну участь і співпрацю як студентів,

так і викладачів у процесі навчання, відрізняється від традиційних підходів, які орієнтовані на викладача, і сприяє переходу до організації навчання орієнтованого на студента. Зазначений підхід передбачає різні заохочувальні методи і сприяє розвитку в майбутніх учителів необхідних навичок.

У статті також схарактеризовано провідні функції (формувально-освітня, когнітивна, мотиваційна, операційна, нормативна), що виконують партисипативні методи навчання. Установлено переваги (сприяння активній участі студентів, привабливість, стимулювання ініціативи, розвиток критичного мислення, сприяння спільному навчанню, покращенню комунікативних навичок та обґрунтованості дій студентів тощо) та основні недоліки (виснажливості їх використання для учасників освітньої взаємодії, серйозності підготовки від викладача та наявності додаткових ресурсів, можливості заперечень з боку окремих студентів та викладачів щодо переходу від традиційних методів до партисипативних підходів тощо) зазначених методів.

З'ясовано найбільш дієві методи партисипативного навчання, як-от: спільне навчання (організація групових проєктів, взаємне навчання та мозковий штурм); досвідне навчання (стажування, симуляція та проєкти службового навчання); проєктне навчання.

Проведене дослідження свідчить, що при навчанні майбутніх учителів використовується комбінація різних партисипативних методів, а саме: групова робота, мозковий штурм, рольові та управлінські ігри, тематичні дослідження, семінари, метод акваріума, лабіринту тощо.

Окрема увага приділена аналізу метода рольової гри, який передбачає моделювання реальних ситуацій та відпрацювання різних робочих завдань і допомагає студентам використовувати власний досвід із реальних життєвих ситуацій.

Наголошується на досвіді Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди щодо ефективності використання рольових ігор на предметах психолого-педагогічного циклу.

**Ключові слова:** майбутні вчителі, методи, партисипативне навчання, функції, переваги, недоліки, рольова гра.

**ZHUKOV Vasyi –**

PhD of Educational & Pedagogical Sciences,  
Associate Professor, Doctoral Student of the Department  
of Osvitology and Innovative Pedagogy,  
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7845-6222>  
e-mail: [vasil.zhukov@hnpu.edu.ua](mailto:vasil.zhukov@hnpu.edu.ua)

## METHODS OF PARTICIPATORY TRAINING FOR FUTURE TEACHERS

*The article analyses the most effective methods of participatory learning for future teachers in higher education institutions. It has been found that participatory learning primarily involves the active participation and cooperation of both students and teachers in the learning process, differs from traditional teacher-centred approaches, and promotes the transition to student-centred learning. This approach involves various incentive methods and contributes to the development of the necessary skills in future teachers.*

*The article also characterises the leading functions (formative-educational, cognitive, motivational, operational, normative) performed by participatory teaching methods. The advantages (promoting active student participation, attractiveness, stimulating initiative, developing critical thinking, promoting collaborative learning, improving communication skills and the rationality of student actions, etc.) and the main disadvantages (exhausting for participants in educational interaction, the seriousness of teacher training and the availability of additional resources, the possibility of objections from individual students and teachers regarding the transition from traditional methods to participatory approaches, etc.) of these methods have been identified.*

*The most effective methods of participatory learning have been identified, such as: collaborative learning (organising group projects, mutual learning and brainstorming); experiential learning (internships, simulations and on-the-job training projects); project-based learning.*

*The study shows that a combination of different participatory methods is used in the training of future teachers, namely: group work, brainstorming, role-playing and management games, thematic studies, seminars, the aquarium method, the maze method, etc.*

*Particular attention is paid to the analysis of the role-playing method, which involves modelling real situations and working through various tasks and helps students use their own experience from real-life situations.*

*The experience of the H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University regarding the effective use of role-playing games in psychological and pedagogical subjects is highlighted.*

**Key words:** future teachers, methods, participatory learning, functions, advantages, disadvantages, role-playing.

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Соціальні й економічні зрушення, що відбуваються в Україні, висувають більш високі вимоги до підготовки вчителів у закладах вищої педагогічної освіти.

Особливої актуальності на сьогоднішній день у галузі освіти набувають партисипативний підхід, різноманітні управлінські теорії, методи і технології, в основу яких покладено концепцію студентоцентрованого навчання. Зазначений підхід не тільки покращує розуміння, але й дає змогу майбутнім фахівцям брати на себе відповідальність за власний навчальний досвід. Партисипативне навчання спрямоване на розвиток у студентів критичного мислення, мотивації до навчання та виховує в них почуття спільноти.

Інтерес до дисципліни напряму залежить від змісту, форм та методів навчання, характеру взаємодії викладачів та студентів, а також від

інших чинників. Так, студентів мотивує, коли викладач на початку семестру інформує їх про зміст та цілі курсу, дає можливість висловитися про те, що їх цікавить, відповідно, яку ще тему, пов'язану зі змістом курсу, вони б хотіли вивчати. Це корисна інформація для викладачів про те, що можна додати до змістовної частини, щоб задовольнити вимоги та інтерес як викладачів, так і студентів.

Застосування партисипативних методів навчання майбутніх учителів сприяє переходу взаємовідносин із категорії суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних, де студенти виступають рівноправними учасниками освітнього процесу і відкриває великі можливості щодо реалізації студентського потенціалу, включає різні заохочувальні методи та розвиває у майбутніх учителів необхідні навички.

Партисипативні методи передбачають високий ступінь активності студентів. Їхня перевага полягає в тому, що вони сприяють кращому запам'ятовуванню вивченого матеріалу і спрямовані на організацію процесу «навчання через дію».

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що особливості застосування партисипативного підходу в галузі вищої освіти вивчаються як українськими (Н. Титова [14], О. Фаст [15], Д. Швець [16] та ін.), так і зарубіжними (С. Anderson [1], А. Kucharcikova, E. Tokarcikova [4], T. Shrimant [10], K. Subin [11] та ін.) дослідниками. Питання застосування партисипативних методів при навчанні майбутніх економістів порушила Л. Тернавська [13].

**Мета статті** полягає в аналізі найбільш ефективних методів партисипативного навчання майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти.

#### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

Як відомо, методи навчання – це способи, які використовує викладач у складі вищої освіти, щоб допомогти майбутнім фахівцям відкривати для себе життя, природу, світ, речі, науку.

Дидактичні методи – це сукупність операцій, що використовуються для досягнення мети та певні стратегії дій, за допомогою яких майбутній учитель розкриває суть явищ, процесів, подій.

За переконанням фахівців, методи навчання виконують такі провідні функції, як-от:

- формувально-освітню, що передбачає реалізацію на практиці методів активної участі студентів;
- когнітивну, завдяки якій студент має доступ до цінностей людського знання;
- мотиваційну, яка спрямована на розвиток у майбутніх учителів допитливості в процесі пізнання;
- операційну, що передбачає досягнення поставлених цілей;
- нормативну, за допомогою якої метод показує, як діяти в певних конкретних ситуаціях [1; 4; 7].

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних матеріалів [2; 5; 9] свідчить про те, що партисипативні методи навчання характеризуються:

- привабливістю;
- сприянням активній участі студентів при виконанні навчальних завдань;
- стимулюванням ініціативи;
- забезпеченням кращого отримання знань, умінь і навичок;
- впливом на критичне мислення студентів;
- розвитком відповідальності у студентів щодо розв'язання завдань;
- забезпеченням інтерактивного підходу до процесу навчання та оцінювання;
- організацією спільного навчання;
- обґрунтованістю дій студентів;

- підвищеною залученістю учасників освітнього процесу;

- кращим запам'ятовуванням завдяки постійному залученню студентів до обговорень;

- покращенням комунікативних навичок у студентів та формуванням у них впевненості щодо висловлення власних ідей;

- навчанням студентів спілкуватися один з одним.

Доцільно також звернути увагу на те, що разом з позитивними характеристиками методи партисипативного навчання, за переконанням фахівців, мають і певні недоліки, а саме:

- переважна орієнтація їх на студентів;
- виснажливість їх використання для учасників освітньої взаємодії;
- вимогливість дуже серйозної підготовки від викладача, проведення спеціальних заходів та використання великої кількості матеріалів;
- проведення класичного оцінювання;
- наявність не бажання з боку окремих студентів та викладачів щодо переходу від традиційних методів до партисипативних;

- можливість запровадження додаткових ресурсів – матеріалів, технологій тощо [1; 3; 4].

За слушною думкою С. Anderson [1], методи партисипативного навчання залучають майбутніх учителів до освітнього процесу, сприяють їхній активній участі, а не пасивному сприйняттю інформації.

Методи партисипативного навчання використовуються для залучення студентів до співпраці і сприяють особистісному розвитку. На відміну від традиційних моделей освіти, партисипативне навчання робить акцент на взаємодії, дослідженні та спільному використанні знань.

За переконанням зарубіжних учених (С. Anderson, J. Ormrod, K. Subin), ефективно використання методів партисипативного навчання передбачає: співпрацю (навчання відбувається через групову взаємодію і спільний досвід); рефлексію (студентів заохочують критично мислити та навчають як застосовувати отримані знання в їхньому житті); розширення можливостей (учасники освітнього процесу отримують контроль над своїм навчанням, що призводить до більшої мотивації та залученості).

До важливих складових, які відрізняють партисипативне навчання від традиційних підходів до навчання, можна віднести:

- активну участь студентів в обговореннях, вирішенні проблем та прийнятті рішень, що призводить до більш глибокого розуміння теми;
- спільне лідерство – викладачі та майбутні вчителі співпрацюють як партнери, поділяючи відповідальність за процес навчання;
- гнучку структуру, яка передбачає адаптацію навчального середовища, що дозволяє проводити спонтанні дискусії та досліджувати теми, котрі стосуються учасників освітнього процесу;

• різноманітні точки зору: усі думки цінуються, сприяють отриманню навчального досвіду [1; 2; 4; 7; 10].

Найбільш популярними методами партисипативного навчання фахівці вважають: спільне навчання (організація групових проєктів, взаємне навчання та мозковий штурм); досвідне навчання (стажування, симуляція та проєкти службового навчання); проєктне навчання [1; 4].

Зокрема, спільне навчання передбачає спільну роботу студентів над вирішенням проблем або аналізом певних концепцій у невеликих групах. Зазначений метод сприяє розвитку у майбутніх учителів комунікації та вміння працювати в команді.

Концепція досвідного навчання наголошує на необхідності навчання через досвід. Цей практичний підхід дозволяє майбутнім учителям застосовувати теоретичні знання в реальних ситуаціях, поглиблювати своє розуміння та вдосконалювати навички.

Проєктне навчання – це такий метод організації навчання, за яким студенти беруть участь у складних реальних проєктах протягом тривалого періоду. Зазначений метод сприяє розвитку критичного мислення і формуванню навичок вирішення проблем, водночас створюючи відчутні результати. Проєктне навчання часто завершується презентаціями або виставками, що дозволяє майбутнім учителям як демонструвати свою роботу, так і отримувати зворотний зв'язок.

Успішне використання методів партисипативного навчання в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти пов'язане з чітким визначенням цілей навчання та створенням сприятливого середовища, яке спрямоване на активну співпрацю учасників освітнього процесу [1; 4].

Взагалі, методи навчання поділяються на дві категорії – орієнтовані на викладача та орієнтовані на студента. При першому підході викладач виступає головною фігурою. Студенти виступають у ролі пасивних отримувачів інформації переважно через лекції з кінцевою метою тестування та оцінювання.

Партисипативний підхід до навчання, як уже було зазначено, сприяє переходу до організації навчання орієнтованого на студента, він передбачає активну роль як викладача, так і студента під час освітнього процесу.

Вибір відповідних методів навчання пов'язаний з різними чинниками, такими як: кількість студентів у групі, технічні можливості, мотивація студентів до навчання, професійний рівень та досвід викладача, якість та доступність навчальних ресурсів і підручників [4].

При навчанні майбутніх учителів доцільно використовувати комбінацію різних партисипативних методів, як-от: групова робота, мозковий штурм, рольові та управлінські ігри (група отримує сценарій з ролями, студенти розігрують обрану ситуацію та розглядають різні можливі підходи до вирішення проблем або непередбачених подій), тематичні дослідження, семінар (метод, спрямований на обговорення

конкретних ситуацій та пошук можливих підходів до їх позитивного управління), метод акваріума (одна група студентів вирішує проблему, друга – спостерігає, а потім надає зворотний зв'язок), лабіринту (студенти повинні розв'язати кілька завдань одночасно та визначити можливі наслідки одного з обраних варіантів вирішення інциденту) тощо.

Як свідчать науково-педагогічні джерела [1; 2; 4; 7; 10] та багаторічний досвід автора в закладі вищої освіти, до найбільш ефективних партисипативних методів належить метод рольової гри, який базується на моделюванні реальних ситуацій та відпрацюванні різних робочих завдань.

Метод рольової гри надзвичайно корисний, він допомагає студентам використовувати власний досвід із реальних життєвих ситуацій. Його відтворення допомагає їм розвивати усвідомленість як на індивідуальному, так і на груповому рівнях. Завдяки використанню рольової гри набагато легше обговорювати складні соціальні проблеми в безпечному середовищі. Щоб ефективно використовувати зазначений метод, потрібно вибрати рольову гру, яка відповідає меті навчання та визначити виконавців ролей.

Після проведення гри варто закріпити пройдений матеріал та провести аналіз гри. У певних ситуаціях рольова гра може використовуватися і для відпрацювання потрібних навичок [11].

У випадку, коли все правильно виконано, рольові ігри сприяють підвищенню впевненості майбутніх учителів, надають їм можливість зрозуміти інших людей та сформулювати практичні відповіді, рішення і рекомендації. Разом з тим, рольові ігри мають і окремі недоліки. Вони можуть займати багато часу, а успіх буде залежати тільки від бажання учасників брати активну участь.

Окремі рольові ігри можуть викликати занадто сильні емоції серед учасників. З огляду на це, дуже важливо, щоб після рольової гри було проведено ретельний аналіз. Рольові ігри корисні також для вивчення та вдосконалення методів інтерв'ювання і усунення потенційних конфліктів, які можуть виникати у групах. Вони виступають гарним стимулом для навчання. Проведення рольових ігор сприяє формуванню у студентів комунікативних навичок та навичок роботи в команді, розвитку професійного мислення.

Наприклад, у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди використання рольових ігор найбільш поширене при вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу, таких як: «Педагогіка успіху», «Психологія лідерства», «Психологія кар'єри», «Соціальна робота», «Сучасні психотехнології», «Індивідуальна траєкторія успіху: педагогічний дискурс», «Педагогічна майстерність і професійний розвиток викладача», «Мистецька освіта вихователя» та деяких інших [12].

**Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку.** Отже, до ефективних методів партисипативного навчання майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти можна віднести: групову роботу, мозковий штурм, рольові та управлінські ігри, тематичні дослідження, семі-

нари, метод акваріума, лабіринту та деякі інші. Найбільш ефективним методом партисипативного навчання виступає метод рольової гри, який формує у студентів комунікативні навички та навички роботи в команді, розвиває професійне мислення.

До перспективної тематики подальшого наукового пошуку можна віднести особливості використання методів партисипативного навчання при підготовці майбутніх учителів різного фаху.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Anderson C. What is participatory learning methods? 2024. URL : <https://focuskeeper.co/glossary/what-is-participatory-learning-methods>
2. Hiep P. H. Traditional versus modern teaching methods. *Teacher's Edition*. 2000. Vol. 2. P. 20–24.
3. Kane L. Educators, learners and active learning methodologies. *International Journal of Lifelong Education*. 2004. Vol. 23. №. 3. P. 275–286.
4. Kucharcikova Alzbeta, Tokarcikova Emese. Use of participatory methods in teaching at the university. *The Online Journal of Science and Technology*. 2016. Vol. 6. Issue 1. P. 82–90.
5. Latha E. Promoting participatory learning through activity-based teaching. *International Journal of Innovative Research & Development*. 2013. Vol. 2. Issue 10. P. 17–20.
6. Moore, Kenneth D. Effective Instructional Strategies: From Theory to Practice. *SAGE*, USA. 2012. 437 p.
7. Nicoleta Ramona Ciobanu. Active and Participatory Teaching Methods. *European Journal of Education*. 2018. Vol. 1. No. 2. P. 69–72.
8. Ormrod J. E. How Motivation Affects Learning and Behavior. *Pearson Allyn Bacon Prentice Hall*, Boston. 2006. URL : <https://ru.scribd.com/document/283325267/How-Motivation-Affects-Learning-and-Behavior-Article>
9. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching, 3rd Ed. *Cambridge university press*. United Kingdom. 2010. 421 p.
10. Shrimant Tangade. Use of Participatory Teaching Methods at University and College level is a Need of the Hour. *International journal of innovative research in technology*. 2019. Vol. 6 Issue 7. P. 11–14.
11. Subin K. Mohan. Participatory training methods. URL : <https://www.slideshare.net/slideshow/participatory-training-methods-by-dr-subin-mohan/3041470>
12. Перелік дисциплін вільного вибору, 2025. URL : <http://smc.hnpu.edu.ua/studentu/dytsypliny-za-vyborom>
13. Тернавська Л. М. Застосування партисипативних методів у процесі навчання іноземної мови майбутніх економістів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 5(31). С. 327–334.
14. Титова Н. М. Використання партисипативного підходу у психолого-педагогічній підготовці педагогів професійного навчання. *World Science*. 2018. Vol. 1. No. 7(35). С. 38–44.
15. Фаст О. Л. Партисипативний супровід формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68. Т. 2. С. 202–207.
16. Швець Д. С. Партисипаторна модель управління в системі вищої освіти. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2015. № 63. С. 250–257.

#### REFERENCES

1. Anderson, C. (2024). What is participatory learning methods? URL : <https://focuskeeper.co/glossary/what-is-participatory-learning-methods>. [in English]

2. Hiep, P. H. (2000). Traditional versus modern teaching methods. *Teacher's Edition*. Vol. 2. P. 20–24. [in English]
3. Kane, L. (2004). Educators, learners and active learning methodologies. *International Journal of Lifelong Education*. Vol. 23. №. 3. P. 275–286. [in English]
4. Kucharcikova, Alzbeta & Tokarcikova, Emese. (2016). Use of participatory methods in teaching at the university. *The Online Journal of Science and Technology*. Vol. 6. Issue 1. P. 82–90. [in English]
5. Latha, E. (2013). Promoting participatory learning through activity-based teaching. *International Journal of Innovative Research & Development*. Vol. 2. Issue 10. P. 17–20. [in English]
6. Moore, Kenneth D. (2012). *Effective Instructional Strategies from theory to practice*. SAGE. USA. 437 p. [in English]
7. Nicoleta, Ramona Ciobanu. (2018). Active and Participatory Teaching Methods. *European Journal of Education*. Vol. 1. №. 2. P. 69–72. [in English]
8. Ormrod, J. E. (2006). *How Motivation Affects Learning and Behavior*. Pearson Allyn Bacon Prentice Hall. Boston. URL : <https://ru.scribd.com/document/283325267/How-Motivation-Affects-Learning-and-Behavior-Article> [in English]
9. Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2010). *Approaches and Methods in Language Teaching*, 3<sup>rd</sup> Ed. Cambridge university press. United Kingdom. 421 p. [in English]
10. Shrimant, Tangade. (2019). Use of Participatory Teaching Methods at University and College level is a Need of the Hour. *International journal of innovative research in technology*. Vol. 6. Issue 7. P. 11–14. [in English]
11. Subin, K. M. (n. d.). Participatory training methods. URL : <https://www.slideshare.net/slideshow/participatory-training-methods-by-dr-subin-mohan/3041470> [in English]
12. Dytsypliny za vyborom [Elective subjects]. (2025). URL : <http://smc.hnpu.edu.ua/studentu/dytsypliny-za-vyborom> [in Ukrainian]
13. Ternavska, L. M. (2013). Zastosuvannya party-sypatyvnykh metodiv u protsesi navchannia inozemnoi movy maibutnikh ekonomistiv [The use of participatory methods in the process of teaching foreign languages to future economists]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. №. 5(31). S. 327–333. [in Ukrainian]
14. Tytova, N. M. (2018). Vykorystannia party-sypatyvnogo pidkhodu u psykholoho-pedahohichnii pidhovtotsi pedahohiv profesiinoho navchannia [The use of a participatory approach in the psychological and pedagogical training of vocational education teachers]. *World Science*. Vol. 1. No. 7(35). S. 38–44. [in Ukrainian]
15. Fast, O. L. (2020). Partysypatyvnyi suprovod formuvannia pedahohichnoi samefektyvnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Participatory support for the development of pedagogical self-efficacy in future primary school teachers]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. № 68. Т. 2. S. 202–207. [in Ukrainian]
16. Shvets, D. Ye. (2015). Partysypatorna model upravlinnia v systemi vyshchoi osvity [Participatory management model in higher education]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*. №63. S. 250–257. [in Ukrainian]

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

**ЖУКОВ Василь** – доктор філософії, доцент, докторант кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

**Наукові інтереси:** особливості використання партисипативного підходу у закладах вищої освіти: теоретичні та методичні засади; формування морально-етичної культури майбутніх учителів предметів мистецького циклу.

**INFORMATION ABOUT THE AUTHOR**

**ZHUKOV Vasyi** – PhD of Educational & Pedagogical Sciences, Associate Professor, Doctoral Student of the Department of Osvitology and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

**Scientific interests:** features of using a participatory approach in higher education institutions: theoretical and

methodological foundations; formation of moral and ethical culture of future teachers of arts subjects.

*Стаття надійшла до редакції 02.07.2025 р.*

*Стаття прийнята до друку 16.07.2025 р.*

УДК 37.04: 316.61]: 81'243

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-191-195

**ЗАВІТРЕНКО Долорес** –

кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри спеціальної освіти  
Центральноукраїнського державного  
університету імені Володимира Винниченка  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>  
e-mail: zavitrenkod@gmail.com

**БЕРЕЗЕНКО Наталія** –

викладач кафедри мовної підготовки  
Донецького державного університету внутрішніх справ  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3333-8924>  
e-mail: nberezenko29@gmail.com

## ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті визначено особливості навчання іноземної мови дітей ООП. Охарактеризовано специфіку труднощів, які викликає порушення слуху та зору у процесі навчання іноземної мови. Відзначено, що під час занять з іноземної мови зі студентами з особливими освітніми потребами в на перше місце висувається завдання щодо розвитку мислення, пам'яті, мовлення, активізації пізнавальної діяльності. Використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, студенти з особливими освітніми потребами із задоволенням та бажанням опановують іноземну мову. Застосування ігрових програм, перегляд відеофільмів, аудіозаписів допомагає студентам швидше та легше запам'ятовувати запропонований викладачем матеріал. Завдяки цьому в студента виникає відчуття, що його зусилля не марні. Навчити дитину з особливими освітніми потребами іноземної мови – це складний і тривалий процес. Відзначено, що людина з обмеженими можливостями може відчувати певні труднощі в процесі вивчення іноземної мови, наприклад, труднощі із засвоєнням нових лексичних одиниць, граматичних та синтаксичних конструкцій, аудіюванням (труднощі фонематичного характеру унеможливають диференціацію схожих звуків). Але навчання іноземної мови студентів з порушеннями здоров'я сьогодні є особливо актуальним через те, що в наш час не стільки важливо дати студенту якомога більший багаж знань, скільки забезпечити його загальнокультурний, особистісний і пізнавальний розвиток, озброїти таким важливим умінням, як уміння вчитися. Підкреслюється, що наявність лише одного студента з особливими освітніми потребами в групі вже потребує уваги викладача, внесення різноманітних змін у перебіг навчального процесу та застосування відповідних підходів. Зазначено, що необхідним також є спрямування навчання іноземних мов учнями з особливими потребами на формування вмінь мовленнєвої поведінки в ситуаціях, що відображають комунікативну діяльність, засобами інтерактивних технологій та ІКТ.

**Ключові слова:** навчання іноземних мов, іншомовна освіта, діти з особливими освітніми потребами, лексичні одиниці, граматичні та синтаксичні конструкції, наочність, інформаційно-комунікаційні технології, порушення слуху та зору.

**ZAVITRENKO Dolores** –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Special Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>  
e-mail: zavitrenkod@gmail.com

**BEREZENKO Natalia** –

teacher of the Department of Foreign Training  
of the Donetsk State University of Internal Affairs  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3333-8924>  
e-mail: nberezenko29@gmail.com

## FEATURES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO HIGHER EDUCATION STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article identifies the specifics of teaching foreign languages to students with special educational needs (SEN). It describes the particular challenges caused by hearing and visual impairments in the process of learning a foreign language. It is noted that, during foreign language classes with students with SEN, the primary focus is on developing thinking, memory, speech, and activating cognitive activity. By utilizing information and communication technologies, students with SEN engage in learning a foreign language with enthusiasm and motivation. The use of interactive programs, watching videos, and listening to audio recordings helps students memorize the material provided by the teacher more quickly and easily. This fosters a sense of achievement, reinforcing that their efforts are worthwhile. Teaching a